

yekpâre bir durum olup olmadığı konusunda farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Şâfiî usulcülerini sahih olmamayı yekpâre bir durum olarak görürken Hanefîler, öngörülen şartlardaki eksikliğin önem derecesine göre sahih olmama halini bâtil ile fâsîd şeklinde iki farklı derecede düşünmüşlerdir; ancak onlar da ibadetler konusunda iki terimi eş anlamlı kabul etmiştir (bk. BUTLÂN; FESAD).

Beyzâvî, kelâmcı usulcülerle fakihlerin yukarıda zikredilen sıhhat tanımlarının kendisine yer bulabileceği bir şekilde genel bir tanım yapmıştır. Buna göre sıhhat, “bir fiilin amaca uygun, yani sonuçlarının kendisine bağlanmasını gerektirecek biçimde olmasıdır” (istitbâu'l-gâye) (*Minhâcü'l-vü-şûl*, I, 76). İlk iki tanımdan ibadetlere özgü olma izlenimi edinilmesine karşılık ibadetler yanında hukukî işlemleri de açıkça içine alması yönüyle bu tanım sonraki bazı usulcüler tarafından daha başarılı kabul edilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Ebû Hilâl el-Askerî, *el-Furûku'l-lugaviyye* (nşr. M. Bâsîl Uyûnû's-Sûd), Beyrut 2005, s. 66, 125, 126; Bâkîllânî, *et-Takrîb ve'l-irşâd* (nşr. Abdülhamîd b. Ali Ebû Züneyd), Beyrut 1418/1998, I, 271; Gazzâlî, *el-Müstasfâ*, Kahire 1322, I, 94-95; Lâmişî, *Kitâb fi usûli'l-fıkıh* (nşr. Abdülmecîd Türkî), Beyrut 1995, s. 64; Alâeddin es-Semerkanî, *Mizânü'l-uşûl* (nşr. Abdülmelik Abdurrahman es-Sa'dî), Bağdad 1407/1987, I, 139-140; Kâsânî, *Bedâ'î'*, V, 148; Seyfeddin el-Âmidî, *el-İhkâm fi usûli'l-ahkâm* (nşr. Seyyid b. el-Cümeylî), Beyrut 1986, I, 175-176; Sirâceddin el-Urmevî, *et-Taşîl mine'l-Maḥşûl* (nşr. Abdülhamîd b. Ali Ebû Züneyd), Beyrut 1408/1988, I, 178-179; Şehâbeddin el-Karâfî, *Şerhu Tenkihî'l-fuşûl* (nşr. Tâhâ Abdürraûf Sa'd), Kahire 1393/1973, s. 76-78; a.m.f., *Nefâ'isü'l-uşûl fi Şerhi'l-Maḥşûl* (nşr. Âdil Ahmed Abdülmecvûd – Ali M. Muavvaz), Mekke 1418/1997, I, 308-320; Beyzâvî, *Minhâcü'l-vü-şûl* (İsnevî, *Nihâyetü's-sûl* içinde), Beyrut 1405/1984, I, 76; Tûfî, *Şerhu Muhtaşari'r-Ravza* (nşr. Abdülhalâh b. Abdülmuhsin et-Türkî), Beyrut 1407/1987, I, 441-446; Abdülazîz el-Buhârî, *Keşfü'l-esrâr*, İstanbul 1307, I, 379; Takıyyüddin es-Sübkî – Tâceddin es-Sübkî, *el-İbhâc fi Şerhi'l-Minhâc* (nşr. Ahmed Cemâl ez-Zemzemî – Nüreddin Abdülcembâr Sagîrî), Dübey 1424/2004, II, 181-199; Tâceddin es-Sübkî, *Ref'ü'l-hâcib* (nşr. Ali M. Muavvaz – Âdil Ahmed Abdülmecvûd), Beyrut 1999, II, 18-24; Teftâzânî, *Şerhu't-Telvîh*, Kahire 1377/1957, II, 122, 123; İbn Emîrû Hâc, *et-Takrîb ve't-tahbîr* (nşr. Abdullah Mahmûd Muhammed Ömer), Beyrut 1999, II, 100-101; Ali b. Süleyman el-Merdâvî, *et-Taḥbîr Şerhu't-Tahrîr* (nşr. Abdurrahman b. Abdullah el-Cibrîn), Riyad 1421/2000, III, 1080-1111; Emîr Pâdişâh, *Teyisrû't-Tahrîr*, Kahire 1350-51/1931-32, II, 237; Bihârî, *Müselle-mü's-şübût* (*Fevâitü'r-rahâmût* ile Gazzâlî, *el-Müstasfâ* içinde), Kahire 1322, I, 55-56, 120-122; M. Sellâm Medkûr, *Mebâhişü'l-hükûm 'inde'l-uşûliyyîn*, Kahire 1379/1959, I, 131-133, 155-161.

H. YUNUS APAYDIN

SİHRİYET

(الصهرية)

Evlilik sebebiyle oluşan hısımlık anlamında fıkıh terimi.

Sıhr (çoğulu eshâr) kelimesi “eritmek, karıştırmak ve yaklaştırmak” gibi mânalara gelen shr kökünden türemiş olup evlilik bağı tarafların ve yakınlarının birbirine kaynamasını ve karışmasını sağladığı için bu yolla meydana gelen hısımlığa sıhriyet denmiştir. Dilcilerin bir kısmına göre sıhriyet eşlerden biriyle diğerinin akrabaları, diğer bir kısmına göre ise yalnız erkekle karısının akrabaları arasındaki hısımlığı ifade eder. Başka bir kullanıma göre evlilik sebebiyle erkek tarafından olan hısımlık hamû (çoğulu ahmâ), kadın tarafından olan hısıma haten (çoğulu ahtân) adı verilir. Kur'ân-ı Kerîm'de sıhr kelimesi “evlilikten doğan hısımlık” anlamında bir âyette geçer ve insanlar arasında yaratılan soy (kan) bağı ve evlenme ile meydana gelen hısımlık bağı ilâhî kudretin delilleri arasında sayılır (el-Furkân 25/54). Diğer bir âyette aynı kökten gelen bir kelime fiil kalıbında ve “sıcaklık sebebiyle eritme” mânasında kullanılmıştır (el-Hac 22/20). Hadislerde “shr” kökünden türeyen kelimele değişik sözlük anlamlarıyla kullanıldığı gibi bazı hadislerde sıhr eşin bütün kabilesini kapsayacak bir içerikte geçer (Wesinck, *el-Mu'cem*, “shr” md.). Meselâ Benî Mustalik seferinden sonra Hz. Peygamber'in savaş esiri Cüveyriye ile evlenmesi üzerine ashâbın nezaketen onun bütün yakınlarını serbest bırakırken kullandığı “Resûlullah'ın eshârı” ifadesinde bu anlam söz konusudur (*Müsned*, VI, 277). Fıkıh terimi olarak sıhriyet ve musâheret “evlilik sebebiyle meydana gelen hısımlık” demektir (evlenme engeli teşkil eden derecesi için aş.bk.). Bu hısımlık sebebiyle oluşan evlilik engelini “hürmet-i musâhera” denilir. Fıkıh literatüründe sıhr ve eshâr kelimeleri erkeğin gerek kendisi gerekse babası, oğlu veya mahrem akrabaları tarafından yapılan evlilik dolayısıyla hısımlık olan belirli kişileri ifade etmek üzere de kullanılır; bu bağlamda “evlenilmesi yasaklanmış yakınlar” anlamı söz konusu değildir. Meselâ Muhammed b. Hasan'a göre lehine vasiyette bulunulanlar arasında eshâr zikredilmişse zevcenin, üvey annenin ve oğlun karısının mahrem akrabalarıyla mahrem derecesindeki erkek akrabaların eşleri bu kapsamda sayılır; zevce, üvey anne ve kardeşin karısı bu kapsama girmez. Lehine vasiyette bulunulanlar ara-

sında ahtânın zikredilmesi halinde mahrem kadın akrabaların eşleri bu kapsama girer (Kâsânî, VII, 351). Türk hukukunda sıhriyet hısımlığına “kayın hısımlığı” veya “dünür hısımlığı” denilmekte olup kayın hısımlığı meydana getirmiş olan evlilik sona ermiş olsa bile eşlerden biriyle diğerinin üst soyu veya alt soyu arasında evlenme yasaktır (*Türk Medenî Kanunu*, md. 129).

İslâm aile hukukunda belli dereceye kadar sıhrî hısımlık da, kan ve süt hısımlığı gibi evlenme engeli teşkil eder. Bu sebeple sıhrî hısımlık bağı kişinin sosyal ve ailevi çevresini oluşturması, akrabalık ilişkilerini ve sorumluluklarını yakından ilgilendirmesi yanında aile hukukunun önemli bir konusunu meydana getirir. Sıhrî hısımlık sebebiyle evlenilmesi ebediyen haram olan kadınlar dört grupta toplanır: 1. Babanın ve dedelerin eşleri, yani kişinin üvey anneleri ve üvey nineleri. 2. Oğul ve erkek torunların eşleri. 3. Kayınvâlide ile eşin baba ve anne tarafından nineleri. 4. Eşin başka kocadan olan kızlarıyla kız torunları. Ancak son gruptakilerin evlenilmesi haram olanlar kapsamına girmesi için nikâh akdi yeterli olmayıp zifafın da gerçekleşmesi gerekir. Kadının evlenmesi söz konusu olduğunda yukarıda sayılanlarla aynı derecedeki erkek akrabalar düşünülmelidir. Kişinin evlendikten sonra cinsel ilişkide bulunmadan boşadığı kadının kızıyla evlenmesinin haram olmadığı konusunda ittifak vardır; buna karşılık cinsel ilişkide bulunmadan kadının ölmesi, yine ilişkide bulunmadan halvet halinde bulunmaları durumunda sıhrî hısımlığın meydana gelip gelmeyeceği hususunda ihtilâf edilmiştir (Muvaffakuddin İbn Kudâme, VII, 93). Öte yandan gelinin başka kocadan olan kızı, diğer bir ifadeyle kişiye oğlunun üvey kızı haram değildir. Sıhriyet sebebiyle evlenilmesi haram olanlar süt emme sebebiyle de haram olur. Buna göre kişiye eşinin süt yönünden usul ve fûrûu ebediyen haram olduğu gibi iki sütkızkardeşten biriyle evli kalındığı sürece diğeriyle evlenmek de geçici olarak haramdır.

Sahihi nikâhla sıhriyet bağının ve bu sebebe dayalı evlenme engelinin sâbit olacağı konusunda ihtilâf yoktur. Fâsîd nikâh ve zina da Hanefî ve Hanbelî mezhepleriyle Mâlikîler'in bir kısmına göre bu konuda sahihi nikâhla aynı hükmü doğururken Şâfiîler'le Mâlikîler'in bir kısmı bu görüşe katılmaz. Bununla birlikte fâsîd nikâhta cinsel ilişkiye girilmesi Şâfiîler'e göre de hürmet-i musâheraya sebep olur. 1917 tarihli Osmanlı Hukûk-ı Âile Kararnâmesi zina konusunda ispat güclüğü sebebiyle

Şâfiîler'in görüşünü esas almıştır (Aydın, s. 187, 247, 273). Şâfiî'ye göre, ilâhî gazabı celbeden bir suç ve günah olan zinayı işleyerek ilâhî nimetlerden sayılan sıhrî hısmlığa nâil olunamaz (*el-Üm*, V, 165). "Haram helâli haram kılmaz" hadisi de (İbn Mâce, "Nikâh", 63) bu şekilde yorumlanmıştır. Hanefîler görüşlerini, "Babalarının nikâhladığı kadınları nikâhlaymayın" âyetine (en-Nisâ 4/22) dayandırmıştır. Zira nikâh "evlilik sözleşmesi" anlamına geldiği gibi "cinsel ilişki" anlamına da gelen müşterek bir kelimedir. Bu sebeple evlilik dışı cinsel ilişkiyle de hürmet-i musâhere meydana gelir (Serahsî, IV, 204-205; Muvaffakuddin İbn Kudâme, VII, 90). Bu konuda, "Kim bir kadının tenasül uzvuna bakarsa o kadının anası ve kızı bakana haram olur" hadisi de (İbn Ebû Şeybe, III, 304) delil olarak gösterilmiştir (Kâsânî, II, 261). Ancak zinanın mahremiyet doğurmayacağı, dolayısıyla aralarında zina sebebiyle hürmet-i musâhere bulunan kişilerin mahrem akrabalar arasındaki bakma ve dokunma hükümlerine tâbi olmayacağı hususunda görüş birliği vardır.

Sıhrî hısmılık sebebiyle meydana gelen diğer bir evlenme engeli ise kişinin belirli yakınlık derecesindeki kadınları aynı anda nikâhı altında bulundurması şeklindeki geçici yasaktır. Bir erkeğin iki kız kardeşe aynı anda nikâhli olması âyetle haram kılınmıştır (en-Nisâ 4/23); ikiden fazla kız kardeşe aynı anda evliliğin yasak olması da evleviyet gereğidir. Yine bir kadının halası veya teyzesiyle birlikte aynı anda bir erkeğin nikâhında olması hadisle yasaklanmıştır (Buhârî, "Nikâh", 28; Müslim, "Nikâh", 33-40). Bu âyet ve hadislerden hareketle fakihler şöyle bir kural ortaya koymuşlardır. Nesep veya süt yönünden birbirinin mahrem akrabası olan, başka bir deyişle biri erkek sayıldığı takdirde evlenmeleri haram olan iki kadınla aynı anda nikâhli kalmak haramdır. Bu yasağın amacı, mahrem yakınlar arasındaki akrabalık ilişkilerinin bozulmasını önleme şeklinde açıklanmıştır. Hanefîler'e göre hürmet-i musâhere sadece cinsel ilişkiyle değil şehvetle öpme, dokunma ve tenasül uzvuna bakma ile de sâbit olur. Mâlikîler el ve yüz dışındaki yerlere şehvetle dokunma ve bakmanın da aynı sonucu doğuracağını söylemiştir. Şâfiî ve Hanbelîler'e göre ise cinsel ilişki dışındaki durumlarda hürmet-i musâhere doğmaz. Sıhrî hısm kavramına kimlerin dahil olduğu konusu irade beyanlarının, özellikle vasiyetin yorumlanması bakımından da önem arzeder. Meselâ bir kişi sıhrî hısmlarına vasiyette bulunsa

hanımının mahremi olan hısmlarına vasiyette bulunmuş olur. Ancak bir yörede sıhrî hısm kelimesi farklı anlam içeriyorsa kelimenin yöresel anlamı esas alınır. Zira bu gibi durumlarda kişinin kullandığı kelime ile ne kastettiğini örf belirler (*el-Fetâva'l-Hindiyeye*, VI, 120).

BİBLİYOGRAFYA :

Lisânü'l-ʿArab, "şhr" md.; *Tâcü'l-ʿarûs*, "şhr" md.; *Müsned*, VI, 277; Şâfiî, *el-Üm*, Kahire 1968, IV, 291; V, 3, 160, 165; İbn Ebû Şeybe, *el-Muşannef* (nşr. Kemâl Yûsuf el-Hût), Riyad 1409/1989, III, 304, 481; *Nehhâs*, *Meʿâni'l-Kurʿâni'l-Kerîm* (nşr. M. Ali es-Sâbûnî), Mekke 1409/1988, V, 40; *Serahsî*, *el-Mebsût*, IV, 174-208; *Kâsânî*, *Bedâʿiʿ*, II, 261, 332; VII, 351; *Muvaffakuddin İbn Kudâme*, *el-Muğnî*, Beyrut 1405, VII, 90-99; Osman b. Ali ez-Zeylât, *Tebyînü'l-ḥakāʾik*, Bulak 1313, II, 101-109; VI, 200-202; İbnü'l-Hümâm, *Fetḥu'l-kadîr* (Bulak), III, 117-134; *Haccâvî*, *el-İknâʿ*, Kahire 1351, III, 180-186; İbn Nüceym, *el-Bahrü'r-râʾik*, III, 99-111; Şirbîni, *Muğnî'l-muḥtâc*, III, 174-186; *el-Fetâva'l-Hindiyeye*, I, 274-279; VI, 120; Ali b. Ahmed el-Adevî, *Hâşiye ʿalâ Kitâyeti'l-tâlibi'r-rabbânî* (nşr. Yûsuf Muhammed el-Bikâfî), Beyrut 1412, II, 74; İbn Âbidîn, *Reddü'l-muḥtâr* (Kahire), II, 276-288; M. Akif Aydın, *İslâm-Osmanlı Aile Hukuku*, İstanbul 1985, s. 187, 247, 273; "Musâhere", *Mv.F.*, XXVII, 367-368; Hamza Aktan, "Sıhrî Hısmılık", *İslâm'da İnanç, İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi* (ed. İbrahim Kâfi Dönmez), İstanbul 2006, IV, 1787-1788.

HAMZA AKTAN

SIKILLİYE

(bk. SİCİLYA).

SILA

(bk. CÂİZE).

es-SILA

(صلة)

İbnü'l-Faradî'nin
Târîhu 'ulemâ'i'l-Endelüs'üne

İbn Beşküvâl

(ö. 578/1183)

tarafından yazılan zeyil

(bk. İBN BEŞKÜVÂL).

SILA-i RAHİM

(صلة الرحم)

Akrabalık bağlarını yaşatmayı,
akrabaların birbirini ziyaret etmesini
ve iyi ilişkiler kurmasını ifade eden
ahlâk terimi.

Sözlükte "bağ, ilişki" anlamına gelen sıla ile "döl yatağı, ana rahmi" ve mecazen "insanlar arasındaki soy birliği, akrabalık bağı" mânasındaki rahm / rahim (çoğulu

erhâm) kelimelerinden oluşan sıla-i rahim terim olarak "kan bağı ve evlenme yoluyla oluşan akrabalık bağlarını yaşatma, akrabalarla ilişkiyi sürdürme, haklarını gözetme, onlara ilgi gösterme, iyilik ve yardımda bulunma, ziyaret etme" şeklinde açıklanmaktadır. Akrabalar için zül'-'erhâm, ülü'l-'erhâm gibi tabirler de kullanılır. İbnü'l-Esîr, bu tür akrabalık görevlerini ihmal etmenin veya akrabalara kötü davranmanın kat'ı rahim tabiriyle ifade edildiğini belirtmektedir (*en-Nihâye*, II, 210-211; V, 191-192; ayrıca bk. *Lisânü'l-ʿArab*, "rḥm", "vşl" md.leri; *Tâcü'l-ʿarûs*, "rḥm", "vşl" md.leri). Hz. Peygamber'in tâlimatıyla Habeşistan'a hicret edenler arasında yer alan Ca'fer-i Tayyâr'ın Resûl-i Ekrem'e minnettarlığını dile getirmek için Necâşî'nin huzurunda yaptığı konuşmada sıla-i rahim (silatü'r-rahm) ve kat'ı rahim (naktau'l-erhâm) tabirleri geçmektedir (İbn Hişâm, I-II, 336). Kudüs'te bulunduğu sırada Bizans Hükümdarı Herakleios'un Resûlullah hakkındaki sorularını cevaplandırırken Ebû Süfyân da benzer ifadelerle sıla-i rahimden söz etmiştir (*Müsned*, I, 262, 263; Buhârî, "Bed'ü'l-vaḥy", 6; "Zekât", 1; "Edeb", 8).

Kur'ân-ı Kerîm'de rahim kelimesi yer almamakla birlikte çoğulu erhâm yedi âyetle sözlük anlamında (meselâ bk. Âl-i İmrân 3/6; el-En'âm 6/143, 144; er-Ra'd 13/8), üç âyette "akrabalar, akrabalık bağları, akrabalık hakları" (en-Nisâ 4/1; Muhammed 47/22; el-Mümteḥine 60/3), iki âyette ülü'l-'erhâm şeklinde (el-Enfâl 8/75; el-Ahzâb 33/6) "akrabalar" mânasında geçmektedir. Ayrıca "kurb" (yakınlık) kökünden çeşitli kelimelerin bulunduğu başka âyetlerde de akrabalarla ilgili görevlere yer verilmiştir (meselâ bk. el-Bakara 2/83, 177; en-Nisâ 4/36; eş-Şûrâ 42/23). Nisâ sûresinin ilk âyetinde Allah'a saygısızlığın hemen arkasından akrabalık haklarına riayet etmemekten sakınılması istenmekte olup İslâm âlimleri bu âyete ve daha başka âyetlerle hadislerle dayanarak sıla-i rahmi gözetmenin vacip (farz) ve sıla-i rahme riayetsizliğin haram olduğunu bildirmiştir. Kurtubî bu hususta İslâm ümmetinin ittifağı bulunduğunu ifade eder (*el-Câmiʿ*, V, 6; ayrıca bk. Fahreddin er-Râzî, IX, 164). Müfessirlerin çoğu, Ra'd sûresinin 21. âyetinde geçen ve Allah'ın gözetilmesini emrettiği şeyleri gözetendenlerden övgüyle söz eden ifadeyle sıla kökünden bir fiilin kullanılmış olmasını dikkate alarak bu âyette bilhassa akrabalık bağlarına riayet edenlerin kastedildiğini düşünmüştür (Mâverîdî, s. 154). Şevkânî de âyetin gerek Allah'a gerekse